

ՀԱՆԴԵՍ ԱԶԳԱՅԻՆ

Կը հրատարակուի Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը: Տարեկան գինն է մեկ լիւրս օսմանեան: Մեկ քերթը 40 փարա արծաթ: Նամակ կամ ու եւ գրութիւն պետք է ուղղել Առ. Մ. Գալիամաճեան Կոստանդնուպոլիս, Մերձան ջարդի Բիշտի Էֆենտի խանի տակ Մ. Կ. Սարգեանի տպարանը:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 158

1881

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՅԻՍ

ՄԱՅԻՍ 24

Ազգ. Սահմ. 24րդ. Տարեգարծի հանգէսը մայիս 24 ին կիրակի օրը խիստ չընդ փառաւորութեամբ կատարեցաւ:

Ամեն. Ս. Պատրիարքն ազգային կարևոր դործով մը բացակայ կը գտնուէր: Իղմիրէեան Գեր. Մատթէոս եպիսկոպոս հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատուցեց եւ հանգէսին Նախագահեց: Դերձակեան Գեր. Արիստակէս եւ Եղնիկ եպիսկոպոսներն եւ 6 ի չափ վարդապետք ինչպէս նաեւ Երեսփոխաններէ ոմանք, պատուաւոր ընտանիքներ եւ 10—15,000 ի չափ ժողովուրդ ներկայ կը գտնուէին:

Ժամը 4 ին Ա. եւ 1 1/2 ժամ յետոյ Բ. սեղանը տրուեցաւ, որ վայելչութեամբ զարդարուած էր: Վեհ. Սուլթանին, Ազգին, հեռաւոր ազգայնոց, Ս. Պատրիարքին, Ս. Նախագահին, Ազգ. կրթական Ընկերութեանց, Հոգաբարձութեան, Կարգադիր Մասնախմբի անդամոց, ազգային ծառայութեան նուիրեալ անձանց՝ այն է, վարժապետաց՝ դրագիտաց եւ խմբագրաց կենացն եւ ազգային անմահ բարերար Պէղծեան Յարութիւն ամիրայի յիշատակին հետզհետէ բաժակներ առաջարկուեցան եւ ներկայից կողմէ բուռն ծափահարութեամբ ընդունուեցան:

Հանդիսականը ժամը 6 1/2 ին հանգիսավայրը դնային: Նուագածուք եւ վարժարանին երգեցիկ աշակերտներն ազգային երաժշտապետ Թաշեան Նիկողոս Էֆէնտի առաջնորդութեամբ զմայլելի եղանակաւ երգեցին նախ Վեհ. Սուլթանին անուանը նուիրեալ երգը, զոր ծափածայն ցնծութեամբ ընդունեց ժողովուրդը՝ կեցցէ Սուլթան Համիտ գոչելով:

Սոյն հանդիսաւոր ցոյցը նշան է թէ Հայոց ազգն իր օրինաւոր բաղձանաց իրացման համար յուսահատ չէ երբեք Վեհ. Սուլթանին արդարաւէր տրամադրութիւններէն, որոց իրացումն երիտասարդ Թուրքիոյ վերածնութեան դարագլուխը կը բանան եւ երկրին ժողովրդոց երջանիկ ապագան կը յարգարեն:

Նախախնամութիւնն այս փառքը Վեհ. Սուլթան Համիտի վերապահած է:

Սոյն երգին յաջորդեց ազգային դողալիկ երգ մը, որմէ յետոյ ի դիմաց Պատ. Կարգադիր Մասնախմբի իմաստալից ատենախօսութիւն մ'ըրաւ Մամուլ խմբագիր Մեծ. Գ. Այվազեան Էֆէնտի, թուելով այն օգուտները՝ զորս ընծայեց Ազգ. Սահմանադրութիւնն եւ որ տակաւին կրնայ շատ օգտակար արդիւնքներ արտագրել, եթէ Ազգը շորձնական գաղափարաց զհետ ընթանայ:

Շնորհակալութիւն կը յայտնէր նաև մեծարոյ հանդիսականներէն, որք փութացեր էին սոյն ազգային շքեղ հանդիսին ներկայ գտնուելով՝ Հիւանդանոցին մէջ պատասխարեալ 600 ի չափ թշուառ ազգայնոց մխիթարութիւն պատճառելու, և այլն:

Այլադեան էֆէնտիի ատենաբանութիւնը քանիցս ընդհատեցաւ բուռն ծափահարութեամբ:

Հանդէսը մինչև ժամը 12 ամենայն կանոնաւորութեամբ տևեց, որ մեծ պատիւ կը բերէ Հայ-Ազգին:

Զմիւռնիոյ Ծաղիկ հանդիսին խմբագիր հանրածանօթ Մեծ. Գ. Զիլինկիրեան էֆէնտի, որ մի քանի շաբաթէ ի վեր աստ կը գտնուի Մեծ. Բ. Թէլլեան էֆէնտիի ընկերակցութեամբ սոյն ազգային Հանդիսին մէջ երեցաւ: Աւելորդ է ըսել թէ նորա ներկայութիւնը մեծ ուրախութիւն պատճառեց հանդիսականաց, որք խիստ ջերմ համակրութեամբ ողջունեցին զինքն և իւր ինչպէս նաև Զմիւռնացի պատուարժան ազգայնոց և նոցա արժանաւոր Առաջնորդ Գեր. Մելքիսեդեկ Սրբազանի կենացը բաժակ առաջարկեցին:

Զիլինկիրեան էֆէնտի ալ ոգեւորիչ խօսքերով պատասխանեց, որք մեծ տպաւորութիւն ըրին ունկնդրաց վերայ, և երբէք չէին յադենար զինքը լսելէ և իւր ձեռքը սեղմելէ:

Նշանակութեան և հիացման արժանի էր Միացեալ Ընկերութեան նորընտիր Տնօրէն Խորհրդոյ յարգի անդամոց՝ Արշակունի. Կիւլպէկեան, Մանուկեան և Զերադ էֆէնտիներու ջանքը՝ զոր ի գործ կը դնէին յօդուա Ընկերութեան նպատակաւ հաւաքելու համար:

Կիմանամք թէ 1200 զրշի գումար մը ձեռք բերեր են:

Նաև մասնաւոր շնորհակալութեան արժանի է Պատ. Կարգադիր Մասնախումբն, որ ամեն ջանք և աշխատութիւն ի գործ դրած էր ազգային սոյն Հանդէսը շքեղ փառաւորութեամբ տօնելու համար. ուստի կը փութամք մեր սրտագին շնորհակալութիւնն յայտնել:

Մինչև հոս այս ամենն աղէկ. սակայն կը փութամք այս առթիւ մի քանի խօսք ընել:

Սահմանադրութիւն մ'ունենալ և նորա անունովը պարծիլը միայն բաւական չէ, այլ պէտք է նկատել թէ Հայոց Ազգն իրօք արժանի կըցած է լինիլ սահմանադրական ժողովուրդ մը լինելու:

Ըստ մեզ՝ այս է բուն էական և կարեւոր կէտն և ահա կուզեմք ամեն բան ի հիմանէ քննել ու դատել և գործն արդիւնքէն չափել և ոչ թէ ցոյցերով չատանալ, որովհետև այն ժողովուրդն որ ցոյցն արդիւնքի և խելականը գործնականի տեղ կառնէ և կը սիրէ աւելի խաբուիլ, չոր յոյսերով անանիլ և ստուերն իրականութիւն կարծելով՝ անհաստատ քայլեր առնուլ, ընաւ աւելորդ է ըսել թէ ստոյգ և իրական ապագայէ մը զուրկ կը լինի:

Սահմանադրութեան անունը չէ որ ժողովուրդի մը բարիքներ կը բերէ: Սահմանադրութիւնն օրէնք մ'է որ ժողովրդեան պարտուց և իրաւանց սահմանը կը դժէ, և այն ժողովուրդն որ գիտակցութենէ զուրկ չէ, այսինքն, ոչ իրաւունքն իրրե շնորհ կը նկատէ և ոչ իւր պարտքը կատարելէ կը դադրի, այլ իւր իրաւունքն իրը սեփականութիւն կուզէ վայելել և իւր պարտաւորութիւնն իրր բարոյական մարդ՝ անթերի կատարելարժանի է նմա:

Այս երկուքին ալ գիտակցութիւնը՝ ճանաչումն և կատարումն այնքան հարկաւոր և անհրաժեշտ է ինչպէս հարկաւոր է և անհրաժեշտ նիւթական հացը մարդուն մարմնաւոր անունդին համար:

Արդ, երբ կը տօնեմք մեր Ազգ. Սահմանադրութեան Տարեգարծի հանդէսը, պէտք չէ որ միայն դոհ լինիմք նոյն հանդէսին շքեղութենէն և փառաւորութենէն, այլ հարկ է խնամով քննել հասկնալու համար թէ այս չըջանին մէջ անցեալ տարիին վրայ Ազգն ինչ իրական յառաջդիմութիւն ունեցեր է, որքան արդիւնք կըցեր է ձեռք բերել, ինչ և ո՞րպիսի վիճակի մէջ կը գտնուին իւր ազգային գործերն, իւր վարչութիւնն, իւր վարժարանները, վանքերն, ազգային իրաւանց պահպանութիւնն, ազգային սեպհականութիւնքն, իւր բարոյական և նիւթական ոյժն

և բարեպաշտական հաստատութիւնքն, և ըն-
կին :

Եթէ սոյն հարցմանց պատասխանը դո-
հայուցիչ է և մխիթարական, լաւ. իսկ ե-
թէ այնպէս չէ, ուրեմն ի՞նչ կը նշանակէ շը-
քեղապէս տօնել ազգային Սահմանադրու-
թեան տարեդարձի հանդէսը. — ընթերցո-
ղաց կը թողումը դատել :

Եւ սակայն չեմք կրնար գտնել այնպիսի
մէկն՝ որ ձեռքը խղճին վրայ դրած՝ ըսէ «մեր
ներքին վիճակը լաւ է» :

Ոչ ոք խելքը գլուխը մարդ իր խիղճն
հանդարտեցնելով կրնայ այնպիսի խոստովա-
նութիւն մ'ընել :

Սակայն երբ ուղեմք դիմնալ ազգային
գործոց ամուլ վիճակին պատճառն, ոչ ոք
կուզէ պատասխանատուութենէ բաժին առ-
նուլ իւր վերայ, այլ ամենքն ալ իսկոյն կը
միաբանին կամ վարդապոյն նկարագրել ազ-
գին վիճակն ու ապագան և, կամ, տխուր
բայց և դատապարտելու համար կսկսին
յանցաւոր մը վնասել, և ահա մին Պատրի-
արքէն, միւսն Ազգ. Ժողովէն, ուրիշը՝ Վար-
չական Խորհրդէն, այլ ոք եկեղեցականներէ,
մէկ ուրիշը Թաղ. Խորհուրդներէ և ազգային
պաշտօնական մարմիններն ալ ազգայնոց մեծ
մասին պարտուց և իրաւանց ոչ-դիտակցու-
թենէն կը գանգատին :

Ըսէ ուրեմն հիմայ, ընթերցող, ո՞վ է
յանցաւորն. — եթէ ներքի է ճշմարտու-
թիւն մը խոստովանիլ և ճշմարտութիւն մը՝ որ
եթէ հաճելի չթուի, զի ճշմարտութիւնը շատ
անգամ հաճելի չթուիր նոյն իսկ անոնց՝ որք
ճշմարտութեան կամին դրօշակիր լինիլ, —
պիտի ըսեմք թէ մեր ալ իրարմէ գանգատե-
լու չեմք, որովհետեւ ամենքս ալ յաւէտ կամ
նուազ բաժին ունիմք պատասխանատուու-
թենէ :

Այսպէս կրտմք, վասն զի երբ կարգը
խօսելու դայ, մեր մէջ համընկն անգամ
կոկոխ լեզու ենել, և ահա ամենքս ալ մէյ-
մէկ կիկերան, Տէմադէն և Սոկրատ կը դառ-
նամք, այլ երբ կարգը դայ գործելուն, այն
ատեն կարծես բոլորովին ուրիշ մարդ կը լի-
նիմք :

Որչափ տարբերութիւն խօսելուն և գոր-
ծելուն մէջ :

Չեմք ուղեր երեմիական ողբեր յօրինել,
չեմք ուղեր լքում և յուսահատութիւն պատ-
ճառել, սակայն չեմք ուղեր նաև երեւակա-
յականն իրականի, իտէականը գործնականի
ոչինչն արդիւնքի և քիչը շատի տեղ կրնցնել
և զԱզգն յոյսերով քնացնել, որովհետեւ որ-
պէս ըսած եմք յաճախ՝ ինչպէս որ ֆրասա-
կար է Ժողովուրդն յուսահատեցնելը, նոյն-
պէս և յոյժ ֆրասակար է զայն յոյսերով քը-
նացնելն, այս վերջինը մանաւանդ տւելի վը-
նասակար է, զի երբ Ժողովուրդ մը խարուի
իւր յոյսերուն մէջ, կուգայ Ժամանակ մի՝
ուր այլ ևս յուսայէ և հաւատայէ կը դադրի,
ոչ ոքի վերայ կը վստահի և ահա այն ատեն
յետինն չար քան զառաջինն կը լինի :

Ուրեմն ինչո՞ւ ծածկեմք մեր բուն վի-
ճակը մենէ, քանի որ կրնամք ուղղել, քանի
որ Հայոց Ազգը խիստ գեղեցիկ յատկութիւն-
ներ ունի, յատկութիւններ, որք պահած են
զինք այնքան հալածանաց դէմ և կրնան
ստոյգ և իրական ապագայի մը հասցնել լաւ
առաջնորդութեամբ և հիմնական դաստիա-
րակութեամբ :

Աստ կարգն է խօսելու սա կէտին նը-
կատմամբ, որ խիստ տխուր տպաւորութիւն
ըրաւ մեր վերայ. և զոր դարմանելու հա-
մար հարկ կը համարիմք բացատրել և ազ-
գայնոց խորին ուշադրութեանն յանձնել :

Այդ կէտն է Ազգ. Հիւանդանոցի արդի-
անձուկ վիճակն, որ ծագում առած է տա-
րեկան 3000 ոսկւոյ բացին պատճառաւ,
3000 ոսկի, որ ազգի մը մեծութեանն առջև
խիստ վտրրիկ գումար մ'է, և սակայն խիստ
ցաւալի է ըսել թէ նոյն բացը տաքնապալի
կացութեան մը ենթերկած է այսօր մեր
միտի Ազգ. Հիւանդանոցն, այն Հիւանդանո-
ցը կըսեմք, որ մեր ազգային բարեպաշտա-
կան զգացմանց մանրանկարը պէտք է լինի :

Այդ Հիւանդանոցին մէջ պատապար-
եալը (հիւանդներն ի բաց առեալ) ցերեկնե-
րը միայն պանից հաց և կամ ձիթապտուղ
ուտելու դատապարտուած են, ինչպէս նաև
այն խեղճ աշակերտներն, որ ապագայ են,

և սակայն լաւ սնունդ չկրնալ առնելու պատճառաւ ի հարկէ նոցա առողջութիւնը կը խանգարի :

Ի՞նչպէս ուրեմն խղճի հանդարտութեամբ կրնամք սեղան բազմիլ, երբ Հիւանդանոցի վիճակն այս աստիճան տխուր է :

Ամեն կարգի ազգայնոց խորին ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք :

ՀԱՅ ԿԼԵՐՆ

Գ.

(Տէ՛ Բէ՛ 457)

Մասնաւորապէս պարտք կը համարիմք տաճ մի ևս խօսիլ մեր քաջանայական դասուն նկատմամբ, ոյր վիճակն առաւել կարեկցութեան ու բարւոքման կը կարօտի, զի տղէտն ու անուան հոս եկած լցեալ են դիւստրաբար, և իրենց ապրտտանարան ընտրած կը գործեն մի միայն ի կրկն և ի շահամուծութենէ չարժեալ, կրօնն ընկելով գործի իւրեանց անարդ ու աղքատէր դիտմանց ու շահախնդրութեան :

Քաջանայական դասն ոյսօր կարծես Արշակաւանմը դարձած է (վարդիկ բացառութիւններն կը սիրեմ յարգել լյեալ աւաղակ, անխեղճ, շահամուծ, անուս, ծոյլ ու սրտաւրայծ անձերով, անձինքներ՝ որոնք քաջանայութիւնն իւր ամենաբարձր, յարգելի ու պատկառելի դիրքէն մինչ սորկութեան դժուծ վիճակին բերած հասուցած են, ձեռնամուռ լինելով ազգի ազդի զեղծմանց և անսրտաշունտ արարմանց, արարքներ՝ որք զորած են վերջապէս ընդհանար կը դերականութեան անկումն փութացնել և Հայաստանեաց Ս. Եկեղեցւոյ և նորա Պաշտօնէից մասին աննպատու և թիւր գաղափարներ ընծայել յաջ սօտութիւն :

Շատերն տեսած եմ և ճանչնալու պատիւն ալ ունեցած եմ դժբաղդարար՝ որք տեղեկութիւն չունին իրենց կատարած պաշտամանց մասին, չգիտեն թէ ինչ է քաջանայութիւնը, ոմանք ևս կարգացածնին ազգամ չեն հասկնար և իրենց նուիրական պաշտօնին պարտաւորութիւնը իրրեւ բռնութեան հարկ մը կը նկատեն, առանց ստակի բացմը տնգում յառաջ չեն կոխեր ստքերնին, և վերջապէս եկեղեցականութիւնը իրրեւ մի արհեստ ըմբռնելով՝ ոչինչ առանց վարձու և փոխարկնութեան :

Հարցուր դոցա թէ ի՞նչ է քաջանայութիւն ըստուան, կը պատասխանեն քեզ փութամակի. — Մեզ ի՞նչ փոյթ թէ ի՞նչ է քաջանայութիւնը և պարտք քաջանայութեան, աղոնք մեր փառը չեն կշտացնէր,

մենք պարտինք այսօրեայ ապրտտանիս հոգալու ջանով՝ որդէսդի անթի չմնանք, և այլն :

Մի քիչ օր առաջ՝ բարձրաստիճան եկեղեցականի մը առաջ երբ հայ կղերականութեան վրայ իմ ունեցած գաղափարներս յայտնելով զանոնք՝ ի զուր պաշտօններ կը ջանայի, հետեւեալ աննպատու պատասխանն տուաւ ինձ՝ զոր աստանօր ժամանակը ուշադրութեան արժանի համարելով՝ մեր ընթերցողաց դատողութեան կը ներկայեմք, « Քանի որ մի եկեղեցականի ընթացք կամ գործ՝ հոգևոր Ս. Առջման չհամապատասխաներ և նորա ենթակայն առերևոյթս կրօնասէր կը ձևանայ, ըսելէ թէ ի հաւատոց ևս ունայն և թափուր ըլլալ կը նշանակէ, ուստի և նա գտնաղգեստ գայլ մը համարուելով իր խածատող և գիշարիչ ըլլալէ զատ՝ հասարակութիւնն ալ խանրող և զանի պատառող դազան մը դարձած ըլլալը ինքնին կը յայտնէ, որովհետեւ գործք՝ արտայայտ նըշանն է և անդրադարձաբար ի նշանաց անտի ի յայտ գայ և հաւատքն, ուստի և ըստ Առաքելոյն՝ առանց դործոց հաւատքը մեռած է, և քանի որ եկեղեցականները նորա համաձայն գործ և ընթացք չունին, ապա ուրեմն ըսել է թէ՛ և հաւատք ու գութ անգում չունին, — և որ ընտանեացն [ազգին] խնամ ոչ տանի նիցի, ի հաւատոցն ուրացեալ է, և աւելի ևս քան զանհաւատան » :

Եկեղեցականաց մէջ քաջանայք տղտտ մուտք ունենալով ընտանեկան յարկերու տակ, նոցա անհրաժեքտ պարտաւորութիւնն էր անշուշտ կրօնի և ուսման կայծերն արծարծել անդ՝ ուր արանց, կանանց և տղայաց խմբեակ մը զինքն կը պատուեն իւրեւ հասարակաց հայր և հոգևոր հովիւ, բայց անանց մէջ շատերն իւրեանց նուիրական պաշտօնն չարաչար դործածելովք, յաճախ բռնքատանաց և գայլակցութեան առիթ կընծայեն ժողովրդին : Ժամանակին՝ քաջանայք մեծ աղգեցութիւն ունէին ընտանեաց վրայ, կնճատ և դժուարին ընտանեկան խնդիրներ և ամուսնական վէճեր կը լուծէին իրենց զօրեղ աղղկեցութեան շնորհիւ, և ընտանիքներն կախածէին և չէին կարող հետեւ նոցա հրամանաց և պատուիրանաց ու որոշման. և ահա այսպիսի մեր նախնիք ընտանիքներն խաղաղ ու անգործ պաշտելով, ամուսնական վէճերն խմատուն տնօրէնութեամբ և հաշտարար միջոցներով բառնալով ի միջի, առաջն կանանցն այն խել մը աղետից և ստրկանութեան սրտց մէջ կը ծփան և լող կուտան դժբաղդաբար հայկական ընտանեաց շատերն այսօր : Պէտք է լաւ ըմբռնեմք թէ կղերականութեան անկումն՝ ընտանեկան կենաց ներդաշնակութեան խանգարման և Ազգին զաւակաց օրէ օր մշատակար ու մահաբեր մղուլթեանց մէջ գահավիժելուն դիւստր և առաջին պատճառներէն մին եղած է :

Արդ՝ քաջանայք և կուսակրօն եկեղեցականք

(յայտառութիւնքը կը յաղեմք) իրենց Ս. Կոչման սրահատութիւն բերող և գոյթակողական արարմանց մէջ գտնուելով յաճախ պատճառ տուած են նաև ժողովրդեան օր ըստ օրէ կրօնական և աղգային ըզգացումներէ ցրտանալուն, և մասնաւորաց զեղծումներն պատրուակ բռնելով՝ կղերականութեան յաւէտ թշնամի անձինք և նոցա կոյր գործին դարձեալ դատ մը թեթևամիտ երիտաւարդք, չեն խզար ամբողջ հոյ եկեղեցականութիւնն աղգին և հայրենեաց թըշնամի և միանգամայն նամանաւանդ ճիշդութ, Վատիկանեան և անդրալեռնական հռչակելու հրապարակաւ, և անկրօնութիւն ու անաստուածութիւն քարոզելու յաճախ, ոյց վերոյ նաև խօսելու կը յուսամք թէ առիթ պիտի ունենանք ուրիշ առիթ:

(Շարունակել)

ՃԻՎԱՆ

Պ. ԳՐ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐԸ

Լոյսի նախորդ թուով խոստացանք Պ. Գր. Նիկողոսեանի Մշակի մէջ հրատարակած յօդուածոց հաւաքածոյն հրատարակել:

Պ. Գր. Նիկողոսեան իւր Ա. յօդուածոյն մէջ կըսէ «Քաղաքական գործով թող զբաղվին նոքա, որոնք յանձն են առել և որոնց յատուկ պարտաւորութիւնն է այդ գործով պարապելը. իսկ ամբողջ աղղը թող իր գործը կատարէ և իր կարողացածը անէ հայրենեաց կենսական պահանջներին վերաբերմամբ, որով նա աւելի բան յառաջացրած կը լինի, քան թէ Բերլինի ՅԱերրորդ յօդուածի թերատ ու հաշմանդամ իրադարձութեամբ: Ահա հէնց այսպիսի մի իրական գործ կատարելու համար Կ. Պօլսի բաղմամբիւ գործիչները այնչափ սխալ ու մոլար ընթացքի մէջ են, որ ոչ իրանք մի բան անում և ոչ էլ մեզ մի բան կարողանում են հասկացնել իրանց օգնելու համար: Ընդհանրապէս Պօլսեցին այնչափ սիրում է լոկ դատարկ լուրերով ու զանազան քաղաքական խտրիդաներով ժամանակ անցնել, որ գուր գժուար կը գտնէք այս տեղ միտուն, մի մարդ, որը իր օրուայ երկու երրորդական մասը չը կորսնցնէ այս ինչ կամ այն ինչի մասնաւոր կեանքի ու ընտանեկան խտրիդաների պատմութիւնով: Ե-

թէ կուզէք ստուգել ասածիս ճշմարտութիւնը, վեր առէք ո՛րը կուզէք այս տեղի հայ կամ օտար լրագիրներից. նոքա բոլորն ալ գրեթէ միայն և եթ պարապվում են լոկ լուրեր հաղորդելով, այլ ոչ թէ ստացած լուրերի վրայ աղգօգուտ կամ որ և իցէ մի պիտանի մտածմունքներ անելով ու գործնական ինչ-ցիատիքներ տալով, Հայաստանից այսչափ բերքեր կը բերեն այս տեղ, Վանից կամ ուրիշ կողմերից այսչափ ոչխարների ու այծերի տեսակներ կը տանին Անդրիացիք Աւստրիա ու Քարեյուսոյ հրուանդանը այն տեղ նոցա տեսակները աճեցնելու ու Հայաստանի արգիւնահանութիւնը ոյնչացնելու համար, ո՞վ է այսպիսի բաների համար ուշադրութիւն դարձնողը, ամենքն ալ պարապվում են զանազան Ալիների և Վալիների պատմութիւններով ու խտրիդաներով, ամենքն էլ ամբողջ օրը պառաւային բամբասանքներ ու շաղակրատութիւններ են անում, միմեանց ու մեզ ևս ցնցողական լուրերով կերակրում»:

Նաև «Քսան տարիէ, որ այսչափ մեծաշուք տարեդարձներ է կատարում Կ. Պօլսի հայոց աղգային ժողովը (չըջան ըսել կուզէ կարծեմք), այսչափ ճոռոմաբանութիւն անում, այսչափ քուէարկութիւններ տալիս, վիճում, բողոքում, վաստաբանում, ատենադրում, օրագրի անցնում, նիստեր կազմում, «Հայաստանի լուսաւորութեան» համար ծրագրեր մշակում, նաև համալսարանի յատակադէր շինում, բայց ե՞րբ է մտածել, հէնց մի փոքր ուշադրութիւն դարձրել այն իսկական պատճառները ուսումնասիրելու ու խափանելու վրայ, որով իւրաքանչիւր տասը տարին Հայաստանը կորսնցնում է առնուազն մէկ միլիօն հոգի զուտ հայ աղգաբնակիւթիւնից, և ահա՛ ինչպէս Եգիպտոսից սկըսած մինչև Հալէբ, Ադանա, Զմիւռնիա, Կ. Պօլիս, Բուսնիա, Բուլղարիա ու Կովկաս օրիւլած են միշտ երկու հարիւր հազարից մինչև երկու հարիւր յիսուն հազար բեռնակիրներ, որոնք միջին հաշուով մնում են օտարութեան մէջ տասը տարի. ուրեմն միջին թուով ևս եթէ հաշուենք, որ այդ տասը

տարուայ ընթացքում իւրաքանչիւր հայուհին կորսնցնում է չորս կամ հինգ զաւակ, կը նըշանակէ իւրաքանչիւր տասը տարուայ մէջ հայրենիքը զրկւում է մօտ մէկ միլիօն իր հարազատ զաւակներից։ Այս սոսկալի կորուստների պատճառները խափանելու վրայ ե՛րբ է մտածել Կ. Պօլսի ազգային ժողովը կամ թէ սօցա գործիչներից որ և է մէկը։ Փոխանակ ուշագրութեան առնելու այն պարզ իրողութիւնը թէ հայ դաղթականութեան առաջը առնելու համար հայ ժողովուրդին ոչ համալսարան է հարկաւոր և ոչ մի որ և իցէ վերացական ուսում, այլ լոկ երկրագործութիւն, արհեստ ու արուեստ, որոց վրայ են հիմնւած իւրաքանչիւր ազգի գոյութեան գլխաւոր պայմանները, նիւթական ու տնտեսական բարօրութիւնը, լիութիւնը, վայելուչ կեանքը ու աճումը։ Պօլսեցիները լոկ վերացական լոյսի զարգացման վրա են մտածում, որով ի դէպ ասած, իրենց սեփական միաքեւրը այնչափ են զարգացել, որ մի կտոր հաց չեն կարող դնել ուտելու, ծայրէ ի ծայր անգիր իմանալով և Տանդէ, և Վիրգիլ, և Շէքսպիր և Հիւգօ»։

Հեղհեղտէ իւր միւս կարծիքներն ալ արտատպելով՝ ապա պիտի յայտնեմք մեր կարծիքն ու դիտողութիւնները։

Քաղաքացիական Վսեմ. Լեւոն պէյ կիրակի օրը րացարձակ առաւելութեամբ Երեսփոխան ընտրուեցաւ Ենի Քալուէն։

Լեւոն պէյ այսօր Իզմիր կուգւորի, ուր 8 աւորի չափ պիտի մնայ։

Տխր Խմբագրատեղ

Ո՞վ է Ձեր թղթակից, որ Պրուսացին կիշխէ հաղորդել Ձեզ թէ՛ «ես բուսական դեր խաղացեր եմ Պրուսայի մէջ ուր և փորրիկ յուզում մ'իյակ տեղի ունեցեր է»։ Եթէ ես՝ ես եմ Պրուսայի մէջ դեր խաղացած չեմ։ Բայց դրօսած եմ, զի օգտախաղութեան գնացեր էին Օգտախաղութեան գնացողներու այլ և այլ դերեր կատարելու նպատակ տալն՝ ու խափ գնացողներուն անմեղութիւնը՝ նուիրալայրերն սրբապղծելու դաւադրութեան մեկնելէ։ Թղթակցին տեղեկութիւննքն սա մեծադոյն իրաւամբ ալ սուտ է՝ զի եթէ գերն իմն լինէր՝ յուզումը փոքր լինելու չէր։

Ապաքէն Պրուսա՝ իբրեւ մին Հայկական քաղաքակրթելի նահանգներէն՝ անմիջական պէտք ունի ազգային գործունէութիւնը մշակող ժիր գործաւորներու։ Բայց որպէսզի Պրուսան իմ դերս տեսնելու բախտն ու պատիւն ունենայ՝ կամ այն է զի Պրուսան փոխելու է կամ Պրուսացին։ Ես կը ճանչեմ ու կը սիրեմ զՊրուսան՝ իբրեւ զիմ Հայրենիք, և ըզ Պրուսացիո՝ իբրեւ զիմ Հայրենակիցներ, և կա՞յ մի Պրուսացի՝ որ իշխէ Պրուսայի յառաջդիմութեան տնայապատ խորհող կամ գործող ներկայացնել զիս։ Ես կը բաղձամ զի Պրուսայի թեմական և Պրուսայի Հայք քաղաքակրթութեան արժանաւոր վիճակ մը ստանան։ զի քաղաքակրթութեան ամեն հարկաւոր ու նպաստաւոր հանգամանք, ու տարերք և կարօտութիւններ ունին։

Բայց սա ճշմարիտ է թէ Պրուսացիք առաջուր կեցին արդարեւ թախանձեցին տալ ինձ կրթական մի դեր։ Բայց իմ ոչ անհոտակոն և ոչ պաշտօնական հանգամանքներս կը ներէին զի ընդունէի, չէ թէ միայն այն տոհմն՝ այլ և յայտնէմք ա՛յժմ, և միշտ և յաւիտեան !!!

Այսու ուղղած կը համարիմ Ձեր թղթակցին տեղեկութեանց թերին։

ԱՐՄԵՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

— Մեր դիտողութիւնն յաջորդ թուով։

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

Տօքթօր, տօքթօր . . .

— Ի՞նչ է, ի՞նչ կը պօռաս կոր ետեւէս։

— Ինչո՞ւ չպիտի պօռամ, ութն ամիս եղաւ տուած մօխ ստակը տակաւին չափ։

— Զուներիմ, ինչ ընեմ։

— Զուներիս նէ ապրոնքս տուր, ես աղքատ մէկ մարդ մընեմ, մեղքը չէ՞ ինձի։

— Յպրանքդ կերայ, սակայն թէ որ հիւանդ ըլլաս, եկու առնելիքիդ՝ ի հաշիւ քեզ կը դարձանեմ։

— Բայց քանի՞ տարի պիտի դարձանես ինձի որ 800 դրը հաշուակցինք. հասկըցայ որ մենք քեզնէ դէրաւ ստակ չպիտի կրնամք ստանալ, գոնէ վաղը դամ է՛ն ինձի քանի մը հատ տղրուկ բակցուր, մայիսին արիւն հանելը օգտակար է կըսեն. կուգիս նէ երկու թեւերիս ալ քիչ մը արիւն ալ առնէիր։

— Հա՛, տեսա՞ր մի հիմա, հիմա իշտէ առնելիքդ ստանալու դիւրին միջոցը գտար, դուն վաղմ առաւօտ կանուխ էկուր, երկու թեւերէդ ալ առատապէս արիւն առնելէ՛ զատ՝ յիսուն հատ ալ տղրուկ կը բակցնեմ քեզի, եւ ի միւս անդամ Գալտեանն ալ մնացեալ հաշիւդ կը մաքրեմ, կը լմննայ կերթայ, ես ալ պարտքէս կազատվմ, դուն ալ իմին ձէռքէս, վէճելամ։

* * *

Անցեալ օր Պէտլիքոտէի դրօսավայրին վրայ երկատարդ մը հասունցած օրիորդի մը մօտենալով՝

— Օրիորդ, կը ներէ՞ք համարձակութեանս, քանի տարեկան ըլլողնիդ չնորհ կընէք իմացնել ինձ:

— Կարծեմ քսան և հինգ տարեկան մը ըլլալու եմ:

— Բսել է որ, ծնած ստեննիդ քսան տարու էիք:

— Չեմ հասկընար թէ ի՞նչ ըսել կուզէք:

— Բձել կուզեմ թէ՛ եթէ, աշխարհ եկած ատեննիդ քսան տարու չէիք, հիմա անպատճառ բաւարարուն և հինգ տարեկան ըլլալու էք:

* *

Հաճի աղայ աչքդ լոյս, ճանրմ ինչ է եղեր անցեալ օր ձեր մատամբն.

— Ձգէ հոգիդ սիրես, պարտադ տեղը այնչափ լայնի, լայն կը մեղքնամ կոր միայն, անցեալ օր մեր տունին մէկ կողմը փլչելով՝ մեր կնիկ օլաճախը տուր կը մնայ, ևս ալ՝ գիտցայ քի տակը մնացեր տէ մեներ է, ալ սկստայ լու, ախ վախ ընել, մէյ մ'ալ հեռեկալ օրը փլոճները վերցնել տուի քի մարմնը դռնանք տէ չէք շնորհք թաղենք, ի՞նչ ըլլայ նէ կը հաւնիս, մեր կնիկը սաղ սելիմ վաւ տակաց տակէն չեւա՞յ մի.

— Տաճա ի՞նչ կուզես, չը խնդա՞ս.

— Ձգէ դուն ալ Աստուածդ սիրես, անտար լայն պարապը գնաց, բաւական ալ կսկիծը միտքս էլքը էր, հիմա օր մը նորէն պիտի պարտաւորիմ ալ, երկու լացով մէկ կնիկ մը թաղել չէի տերեր մինչև հիմա:

* *

Պարոն Մարտիրոս, քու գործունեայ և սրբ կեչա տղայ մը ըլլալդ քաջ ճանաչելով՝ աղջիկս քեզի կնտութեանս տու օրոշեցի.

— Մեծապէս շնորհակալ եմ.

— Երեք հազար ոսկի ալ օլիտի տամ քեզի.

— Զիս չափազանց երախտաւորստ կընէք.

— Բոցց աղջիկս մի քանի պակտութիւններ ունի, քիչ մը ստալատող է.

— Հոգ չէ, գուցէ ամուսնանալէն յետոյ շտկուի.

— Կունակն ալ մի քիչ կալ ունի.

— Այդ ալ մեծ պակտութիւն մը չէ.

— Աչքերն ալ քիչ մը կը ցուի, այսու տեւ նայնիս իմ մէկ հատիկ սիրելի դաւակ է, բոլոր հարատուութիւնս անորն է և հեռաւորար քուկդ ալ պիտի ըլլայ, միջին հաշւով 600,000 ֆրանքի հարջս տուութիւն մը ունիմ՝ որն օր մեռնելէս յետոյ ամբողջովին ձեզի յալիտի թողում.

— Ձըսե՞ս որ քու աղջիկդ չքնաղապեղ ու հաղ ուտղիւտ հրեշտակուհի մ'է, կաղաւթմ օր ստալ

հարսանիքն փութացնէիք, ուսանց ժամանակի կողքստեան:

ՃիվԱՆ

ՀԱՐՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

Օ . . . օՖ, տման էֆէնտիմ, Արթին աղա, կէնէ մի՞ մշչուլ սըն, ախ, պէն խէ գուրտու ղում բըսնըն խզէրինէ աղըլ տունըլաճարում.

— Վա՛յ, Մ. Ռուբէն, ստալահար հայր օլտուն կէլ պագալըմ, օղանճըդ, նէ՞րէլէրտէ դալտըն, նէ՞ տիր օ կէնէ տխար օֆլար ըլա կէլիչին.

— Պէ ճանրմ, նէ՞ օլաճագ, այտա 315 զըլլա վարժապետիք էթմէրլէ հալիմ նէ՞ օլար, զաթը էֆրեարըմ երիքսէրլէրտէ, տիւնեայա կէօրլունմէք խտէրիմ, ֆաղաթ չի՞ չարէ քի երիքսէք պիր աւամա կվարտա տէյիլիմ քի ումուտ ըլա դօլ պուտադ թութայըմ.

— Էյ բէգ ալա, աղնատըգ, տանըլաճալն աղըլ նէ՞ տիր, հէլպէթ պիր շէյ գուրաունտա կէլ տին, նէ՞ տիր պագալըմ.

— Ախ, իշտէ գուրտուղում օ տըր քի վարդաս պետ օլմագ խտէրիմ, վարդասպետ.

— Հա՛, հա՛, հա՛, ստալասնա վանքլարտա վարդապետլէրին պալը կէյլէրլէ էրմէքտէ տիր, պուտալըն սաչմա, Ռուբէն.

— Աման էֆէնտիմ, վանք վարդապետլի տէյիլ տիր, աղա սաչմա տա տէյիլ, իլլէ չափուգ աորմ ումալը.

— Մօ Ռուբէն, չաչրտըն մը, եօդսա էֆրեարըն սայըլըգ թաթալըգ մը.

— Ճանրմ, սայըլըգ տէյիլ ամա, սայը կիպի իլլէրլէմէլի, էվէլա փոքրաւոր՝ հէման սարկաւագլըգ, աբեղա, ծայրագոյն, եպիսկոպոս՝ լո՛ւգ տէրիքէն Պուրսա ասաջնորդլուղունա տլմալըլըմ:

(Շարունակելի)

ՄԱՍՆԱՌՐ ԱԶԴԻ

Ա. Ն. Տ. Ա. [Եէնի քարու]. — Քեզ դտնու ղին փիրէ մը պարգև խօստացուած է:

Ա. Մ. Ե. [Ի Գանդիլի]. — Ստոյգ է որ կըսուի թէ ճգնաւորի կեանք վարել սկսել էք. — Շատ անհաւատալի չէ, օրովեաւ հրաշք է որ մարդ կարենայ զքեզ տեսնել:

Ա. Ս. Թ. [Ի Գատը-բէյ]. — Եթէ լոյս հաւատքն ընդունիս, զքեզ եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրել տան, ուստի աճապարէ և դաւանութիւնդ տուր:

Ա. Ա. Յ. Ա. [Ի Գատը-բէյ]. Բո՛ւ Մ. Ե. Ա. ին որ շատ չիտակ չի խտի:

Ս. 2 Դ

Հայազգի ճարտար բժիշկ Մեծ. Տօք. Թ. Մալեղեան էֆէնտի՝ որ Պօլսոյ կողմը կեդրոն հաստատած Լանկա ճառատեսի թիւ 110 տան մէջ տակէ առաջ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 8 քն մինչև 10 ձրի կը դարմանէր իրեն դիմող հիւանդներն, տակէ ետքը միայն երեքշաբթի օրերը ժամը 8 քն մինչև 11 ձրի պիտի դարմանէ և ամեն օր մինչև կէս օր, ինչպէս նաև ըստ առաջնոյն՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ գիշերները պատրաստ պիտի դոնուի նոյն տանը մէջ թէ իրեն պէտք ունեցող հիւանդներն ընդունելու և թէ զինքը խնդրող հիւանդաց տուներն այցելելու :

20—2

Նորայրի Գաղղիերէն-Հայերէն ընդարձակ բառարանին 54րդ թերթն հրատարակեցաւ, յորում Է գիրն սկսած է և կը հասնի մինչև ի բառն Echenal. դին 54 թերթերուն 84 դահեկան արծաթ : Բաժանորդագրութեան գինն է 1 1/2 օսմանեան ոսկի վճարելի կանխիկ :

Վաճառման կեդրոնատեղին է Ֆրէնկեան գրավաճառանոցը : Կը դոնուի նաև Ղուկասեան և Գավաֆեան գրավաճառաց քով, նոյնպէս Վայսի գրավաճառանոցը ի Մեծ փողոցն Բերայի :

ԱՆԵՂԾ ԳԵՂ ՈԳԻՈՅ

ԵՒ

[ՀԻԱՍՔԱՆՉ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ ՔԵՐԹՈՂԱՅ

Վերնագրով երկ մի յորինած է աշաղուրի Պ. Թադէոս Ալիլիւրեան Սերաստացի, զոր մաքուր տպագրութեամբ ի լոյս հանած ըլլալով՝ ի նպատակը կը վաճառէ Ղալաթիս Քէրթէպանի փողոց թիւ 16 Սերաստացի սափրիչ Պ. Աթանասի խանութը :

ՎԱՅԵԼՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍԵԱՅ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ
ՁԵՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Սոյն օգտակար հանդիսին առաջին թրւոյն շարունակութիւնն յապաղեցաւ քանի մը ամիսէ ի վեր, բայց այժմ Արամեան տպարանի Տնօրէն Պաղտատլեան Գարեգին և գրավաճառ Մարգարեան էֆէնտիները գործին տըպագրութիւնն հրատարակելու հոգն իրենց վրայ առած լինելով՝ ապահովուած է և այսուհետև պիտի կրնայ ամեն ամիս անընդհատ հրատարակիլ :

Բաժանորդ գրուիլ ուղղոյնները կրնան գիմել Արամեան տպարանը, Կ. Պօլիս, Չաքմաքճլար եօդուշու Յակոբեան խան և Մարգարեան գրատունն ի Մէրճան չարչի :

Հայազգի երիտասարդ մը պատրաստ է Հայերէն և Գաղղիերէն գրագրութեան պաշտօն վարել Աղղային վաճառատանց մէջ :

Պէտք ունեցողը պէտք է գիմել հանդիսի տպարանը :

ԳՐԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹՒՎԱՃԱՌԱՆՈՅ

Ս. Յ. ՓԱՓԱՋԵԱՆԻ

Կ. Պօլիս, մաքսատան կարգը՝ կամուրջին մօտ թիւ 56 Ս. Յ. Փափաղեանի գրատունն ամեն տեսակ գիրք, թուղթ, գրիչ, մելան, պահարան և այլ գրական պիտոյք կը վաճառուին խիստ դիւրամատչելի գնով և ամեն կերպ յանձնարարութիւնք կ'ընդունուին դահացոյցի պայմաններով :

5—3

ԱՐՏՕՆԱՏԻՐ

ԻՄԱՍԳԻՐ

Հ. Ե. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ

Մ. ԳՈՓԱՄԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Մ. Կ. ՍԱՐԸԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.